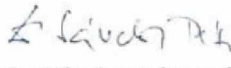

Sürgősségi előterjesztés
Budapest I. Kerület Budavári Önkormányzat Képviselő-testületének 2023. június 22 -i
ülésére
a Várlejtőn, az un. fedett lépcsőről megközelíthető 14208 hrsz-ú, jelenleg névtelen közpark
Carlile Aylmer Macartney -ről történő elnevezéséről

A képviselő-testületi ülés formája: nyílt ülésen tárgyalandó
Elfogadásához szükséges többség: egyszerű többség
Az előterjesztést előzetesen tárgyalja: Városfejlesztési, Innovációs és
Környezetvédelmi Bizottság; Gazdasági és Jogi Bizottság

Előterjesztők:

Dr. Sándor Péterné,

Marschall Máté

Varga Dániel,

Fazekas Csilla,

Gulyás Gergely Kristóf,

Dr. Patthy Szabolcs,

Timár Gyula,

Zsitnyák János

1.Előterjesztés

Tisztelt Képviselő-testület!

Carlile Aylmer Macartney (1895 – 1978) történész professzor, Kelet-Közép-Európa szakértő volt. Fiatal kutatóként a kisebbség védelem ügyét karolta fel, ami mellett élete végéig kitartott. Jelentősebb művei: National States, National Minorities (Nemzetállamok, nemzeti kisebbségek), Hungary and Her Successors (Magyarország és az utódállamok). Ezekben elemezte az utódállamok kisebbség politikáját és a kisebbségek helyzetét. Arra a következtetésre jutott, hogy a kisebbségvédelmi törvények egyetlen államot sem tudtak megakadályozni abban, hogy azt csináljanak a kisebbségekkel, amit csak akarnak.

1940-1943 között a BBC magyar nyelvű adásaiban „itt Macartney Elemér beszél” kezdetű közvetítéseinek mindig a magyar külpolitika elemzése volt a témája.

Miközben számos cseh-, vagy román-barát brit ellenfelét a Monarchia utódállamaiban dicshimnuszokkal öveztek és övezik ma is, díszpolgárrá-díszdoktorrá avatták, valamint utcákat, kulturális központokat neveztek el róluk, a magyar állam és tudományos közélet mindössze egy – a legsötétebb diktatúra idején visszavont, majd nem sokkal 1978-as halála előtt helyreállított - akadémiai tagsággal ismerte el Macartney tevékenységét. A magyarok kritikus, de hűséges barátja ennél biztosan többet érdemel: tevékenységét a történészszakma konszenzusos tisztelete övezi, a budai várban, az egykori brit követség alatti aprócska park elnevezése pedig a megbecsülés első állomása lehet.

C. A. Macartney-ről történő park elnevezést idén tavasszal már kezdeményezte a polgármester asszonynál Jeszenszky Géza, történész, nyugalmazott külügyminiszter, azonban javaslata a polgármester által elutasításra került. Ezt követően Jeszenszky Géza levelet küldött Tímár Gyula és Varga Dániel önkormányzati képviselőknek, melyben kéri, hogy karolják fel kezdeményezését.

Meggyőződésünk, hogy C. A. Macartney munkásságával kiérdemelte a magyar nemzet tiszteletét és méltó arra, hogy Budaváron, mint a magyarság történelmi fővárosában és Budapest szívében közpark viselje nevét.

A Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény (továbbiakban: Möt.) 23. § (4) bekezdés 6) pontja értelmében a fővárosi önkormányzat feladata az érintett kerületek véleményének kikérésével a közutak, közparkok, közterek elnevezése.

A törvény 14. és 14/A. §-a rendelkezik a közterület névhasználatának általános szabályairól.

Az Möt. 51. § (5) bekezdése kimondja, hogy a közterület elnevezésének rendjét a települési, a fővárosban a fővárosi önkormányzat rendeletben állapítja meg.

Ezt a felhatalmazást a törvény 143. § (3) bekezdése ismételten megerősíti, amikor úgy fogalmaz, hogy felhatalmazást kap a települési, a fővárosban a fővárosi önkormányzat, hogy rendeletben állapítsa meg a közterületek elnevezésének, valamint az elnevezésük megváltoztatására irányuló kezdeményezés és a házszám-megállapítás szabályait.

Ennek értelmében a Budapest Főváros Önkormányzata Közgyűlésének 94/2012. (XII. 27.) önkormányzati rendelet szabályait kell az I. kerületnek figyelembe vennie.

Mindezekre tekintettel javasoljuk, hogy a park elnevezéséről a képviselő-testület döntsön, mely javaslatot a közterület- és városrésznevek megállapításáról, azok jelöléséről, valamint a házszám- megállapítás szabályairól szóló Budapest Főváros Önkormányzata Közgyűlésének 94/2012. (XII. 27.) önkormányzati rendelet 6. § (3) bekezdés alapján a főpolgármester részére kell megküldeni, aki azt Budapest Főváros Önkormányzata Közgyűlése elé terjeszti.

Tájékoztatjuk a Képviselő-testületet, hogy a döntésnek nincs költségvetési vonzata.

Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény (továbbiakban: Möt.) 46. § (1) bekezdése alapján a képviselő-testületi ülés nyilvános. Az Möt. 50. §-a alapján levezethető főszabály szerint a Képviselő-testület egyszerű többséggel szavaz.

Az előterjesztés sürgősséggel került benyújtásra, ennek indoka, hogy az Ősszel esedékes első Fővárosi Közgyűlés már tárgyalni tudja a kezdeményezést.

Kérjük a Tisztelt Képviselő-testületet a határozati javaslat megtárgyalására és elfogadására!

2. Döntési javaslat

Budapest I. Kerület Budavári Önkormányzat Képviselő-testülete .../2023. (...) önkormányzati határozata a Várlejtőn, az un. fedett lépcsőről megközelíthető 14208 hrsz-ú, jelenleg névtelen közpark Carlile Aylmer Macartney -ről történő elnevezéséről

1. Budapest I. Kerület Budavári Önkormányzat Képviselő-testülete úgy határoz, hogy támogatja a Várlejtőn, az un. fedett lépcsőről megközelíthető 14208 hrsz-ú, jelenleg névtelen közpark Carlile Aylmer Macartney-ről történő elnevezését.

2. A képviselő-testület felhatalmazza a polgármestert, hogy a kezdeményezést az Mötv. 23. § (4) bekezdés 6) pontja értelmében, valamint a közterület- és városrésznevek megállapításáról, azok jelöléséről, valamint a házszám-megállapítás szabályairól szóló Budapest Főváros Önkormányzata Közgyűlésének 94/2012. (XII. 27.) önkormányzati rendelet 6. § (3) bekezdés alapján a főpolgármester részére megküldje, aki azt Budapest Főváros Önkormányzata Közgyűlése elé terjeszti.

3. A képviselő-testület felkéri a polgármestert, hogy a Fővárosi Közgyűlés döntése után tájékoztatást adjon a döntést követő első rendes testületi ülésen.

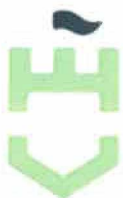
Felelős: polgármester

Határidő: 2023. június 30.

Végrehajtásért felelős: polgármester

Mellékletek:

1. **melléklet:** Váradiné Naszályi Márta polgármester elutasító válasza Jeszenszky Gézának
2. **melléklet:** Jeszenszky Géza levele Tímár Gyula és Varga Dániel bizottsági elnököknek
3. **melléklet:** dr. Beretzky Ágnes történész által írt összefoglaló C. A. Macartney életéről és munkásságáról.

BUDAVÁRI ÖNKORMÁNYZAT

Budapest I. kerület Budavári Önkormányzat
Polgármester

Ügyiratszám: **BDV/3733-2/2023**
Ügy tárgya: **névtelen közterület elnevezése
C.A. Macartney-ról**
Ügyintéző: Csány Éva
E-mail: foepitesz_iroda@budavar.hu

Jeszenszky Géza úr részére
egyetemi magántanár
ny. miniszter

Tisztelt Jeszenszky Géza Úr!

A Budapestet meghatározó történeti városrészek egyike az I. kerület, ahol számos védett épület, közterület, utcanév, szobor és emléktábla őrzi történelmünket. A történeti utcanevek (mint a Halász utca vagy Országház utca) és szobrok jellemzően a hely történetéhez vagy történelmünkre jelentős hatással bíró személyekre emlékeztetnek (mint Szt. István vagy Kapisztrán János),

Fontos számunkra, hogy a közterületi nevek, emlékjelek szorosan kapcsolódjanak a kerülethez, a megemlékezés helyszíne erősen kötődjön a megemlékezés témájához, olyan személyekről (esetleg eseményekről) emlékezzenek meg, akik hozzájárultak a kerület fejlődéséhez, hatásuk kimagaslóan jelentős, a kerület identitását erősítik és hírnevét öregbítik. Előnyösnek gondoljuk azt is, ha az elnevezések magyar személyekről történnek, ez segíti a név megjegyzését és elkerüli az idegen nevek kiejtésével kapcsolatos problémákat.

A Várlejtőn, az un. fedett lépcsőről megközelíthető 14208 hrsz-ú, jelenleg névtelen park része a Várat övező összefüggő zöldterületnek, melynek idáig nem történt szabdalása, feldarabolása. Véleményünk szerint a park egy részének megkülönböztetése egy névadással ezt a nem kívánatos folyamatot indítaná el.

Ezen érveinkre tekintettel C.A. Macartney-ről közterület elnevezését a kerületben nem támogatjuk, de egyéb emléktábla megnyilvánulásokhoz, mint rendezvényekhez, kiadványokhoz, stb. szívesen felajánljuk segítségünket.

Szíves megértését kérve tisztelettel üdvözli:

Budapest, 2023. március „23.”

Váradiné Naszályi Márta
polgármester

Erről értesülnek:

- 1.) Jeszenszky Géza - jgeza1941@gmail.com
- 2.) Nyilvántartás

Budapest Főváros I. kerület Budavári Polgármesteri Hivatal
1250 Budapest, Postafiók 35
hivatal@budavar.hu
H: 14:00 – 18:00, Sz: 08:00 – 16:30, P: 08:00 – 12:00
1014 Budapest, Kapisztrán tér 1.

JESZENSZKY Géza
egyetemi magántanár, ny. miniszter

Varga Dániel úrnak
elnök
Budavári Önkormányzat
Városfejlesztési, Innovációs és Környezetvédelmi Bizottság

Timár Gyula úrnak
elnök
Budavári Önkormányzat
Műemlékvédelmi és Tulajdonosi Bizottság

Tárgy: javaslat névtelen közterület elnevezésére C.A. Macartney brit történésről

Tisztelt! Elnök Urak!

C.A. Macartney a magyar és közép-európai történelem első számú, nagy tekintélyű ismerője, számos könyv szerzője volt a XX. században. A magyarság tárgyilagos ismerője, egyértelmű barátja volt, ezt személyes kapcsolataink, valamint munkássága alapján határozottan állítom. Minden tekintetben megérdemli, hogy közterület viselje a nevét magyar vonatkozású munkásságának meghatározó kerületében. A professzor csatolt életrajza ezt a javaslatot alátámasztja és igazolja.

Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királyság követsége 1941-ig a Várban, az egykori Erdődy-palota és a mai Hilton szálloda közti épületben volt. Macartney gyakori látogató volt a követségen, valamint a Dísz-téren álló Külügyminisztérium épületében, amelynek akkori vezető diplomatáival (akik a háború után emigrációba kényszerültek) szoros kapcsolatban állt. Az egykori követség mellett vezet le az ún. fedett lépcső egy kis, jelenleg névtelen, szökőkutas parkba, ahonnan egy további lépcső vezet le egykori iskolámhoz, a

Toldy Ferenc Gimnáziumhoz, ahol Antall József is tanított. A park közelében nincs épület, tehát e park Macartney-ről történő elnevezése nem érintene egyetlen lakcímet sem. Illő volna itt egy emléktáblával is bemutatni, ki is a tér névadója. Indokolt volna ugyanitt egy másik emléktábla tanítványa, munkájának folytatója, az 1956-ban kimenekült Péter László (1929-2008), a University College London Szláv- és Kelet-Európa Intézetének professzora emlékére is. A terület az I. kerületi önkormányzathoz tartozik, Kérem, hogy elnök urak javasolják az elnevezést a képviselőtestületnek. Elfogadása esetén ahhoz a főváros minden bizonnyal hozzájárul. Az ünnepélyes avatásra a 2024. áprilisában megrendezendő brit-magyar kapcsolatok konferencia keretében kerülhetne sor.

A javaslat kezdeményezője dr. Beretzky Ágnes történész kollégám, a Károli Gáspár Egyetem tanára, a gondolatot messzemenően támogatom.

Budapest, 2023. március 27.

Jeszenszky Géza s.k.

élete első 25 évében I. kerületi lakos

Carlile Aylmer MACARTNEY (1895-1978)

Carlile Aylmer Macartney 1895. január 24-én látta meg a napvilágot egy északír származású ügyvéd, Carlile Henry Hayes Macartney és Louisa Gardiner második fiúgyermekéként. Cambridge elitiskoláiban tanult és a görög irodalom tanulmányozásában jeleskedett, majd kiváló tanárai irányították figyelmét a történelemre, azon belül Kelet-Közép-Európa problémáira.

Amikor 1919 őszén, Cambridge-i tanulmányai befejeztével az ifjú Macartney először Magyarországon járt, a Tizek Tanácsa már hónapok óta elfogadta a magyar határokat, a gyulafehérvári és a túrócszentmártoni gyűlések kinyilvánították a Felvidék és Erdély történelmi Magyarországtól való elszakadását, a fővárosban pedig román katonák állomásoztak. A fiatal történész, eredetileg bátyját, a *Times* tudósítóját kísérte Bécsbe, ahol találkozott Szekfű Gyulával, aki megismertette a magyar történelem alapvető forrásaival. 1925-ben, nem sokkal Bécsből való hazatérése után Macartney tagja lett a Királyi Külügyi Intézetnek, közkedvelt nevén Chatham House-nak, amely független, tudományos szervezetként a külügyminisztérium talán legjelentősebb tanácsadó orgánuma volt.

Az 1928 és 1936 közötti években a fiatal kutató a kisebbségvédelmet zászlajára tűző brit szervezetnél, a League of Nations Unionnál dolgozott, mint Elemző Osztályának Kelet-Közép-Európával foglalkozó szakértője. Keserűen állapította meg, hogy „azok a kisebbségek vannak kitéve a legnagyobb megpróbáltatásoknak, melyek vagy egyáltalán nem tudnak [az őket védeni hivatott] szerződésekről, vagy pedig félnek a Népszövetséghez fordulni, mert tudják, hogy a megtorlás nem marad el.” Az 1934-ben megjelent, *National States, National Minorities /Nemzetállamok, nemzeti kisebbségek/* című, a mai napig is egyik legeredetibbnek és legértékesebbnek tartott könyvét pedig ekképpen zárta: mivel 1919-ben Versaillesban „vagy szándékosan, vagy tudatlanságból és előítéletességből” nem egy esetben megsértették az igazságosság és nemzeti önrendelkezés elveit, „jogosabb, mint valaha még egyszer alkalmazni őket [a békeszerződések] revíziója érdekében.”

Macartney fő műve, az ötszáz oldalas *Hungary and Her Successors /Magyarország és az Utódállamok/* 1937-ben jelent meg. Magyarország igénye a határmenti, döntően magyarlakta területekhez – érvelt– „ma még jogosabb, mint 1919-ben volt”, hiszen már tisztességgel nem állítható, hogy Magyarország az egyetlen, amely elnyomja a nemzetiségeit. „Felesleges szemet hunyni a tény felett, - hangsúlyozta - hogy az ezidáig alkotott kisebbségvédelmi törvények egy államot sem tudtak abban megakadályozni, hogy azt csináljon a kisebbségeivel, amit akar.” Macartney tudományos igényességgel megírt könyvét elsősorban a javasolt etnikai határkiigazítások „csekély” mértéke miatt részesítette hűvös fogadtatásban a többségében integrális revízió-barát magyar szellemi elit. Az első bécsi döntés körüli időszakban azonban brit kormánykörökben a „legfrissebb és legtekintélyesebb” forrásként hivatkoztak rá.

A második világháború kitörésekor Macartney a brit Külügyminisztérium félhivatalos tanácsadó szervezete, a Külügyi Kutató- és Sajtószolgálat alkalmazottja lett, mint a délkelet-európai osztály „magyarszakértő”-je. Eközben kivette a részét a rádiópropagandából is: a BBC magyar adásaiban az 1940. júliustól, az „Itt Macartney Elemér beszél” -kezdetű közvetítések fő témája a háború alatti magyar külpolitika elemzése volt, sajátos angol akcentussal átítatva. A történész alapvetően támogatásáról biztosította a Horthy-rendszert, s legfőképpen Teleki kormányát, ám egyetlen alkalmat sem mulasztott el az egyre kendőzetlenebbül németbarát külpolitikai irányvonalának bírálatára, veszélyeinek kidomborítására. Az igazi törést Nagy-Britannia és Magyarország kapcsolatában azonban 1941. áprilisában, a Jugoszlávia elleni német támadáshoz való

csatlakozás jelentette. „Mióta szólok önökhöz, még egyszer sem esett beszéd olyan nehezemre, mint most” – kezdte szomorúan április 13-i rádióbeszédét Macartney. Úgy vélte, hogy a magyar kormány cselekedetével „hátba döfte” barátját, ami igen könnyen végzetessé válhat az egész ország számára.

A háború előrehaladtával Kelet-Közép-Európa jövőjének alakulása a Külügyminisztériumban dolgozó elemzőket, így Macartney-t is élénken foglalkoztatta. Úgy vélte, hogy a vesztes-győztes büntető-elvű kategorizálást túlhaladva a térség „szolidaritásalapú” átszervezése szolgálná hosszútávon leginkább nemcsak az ottélők, hanem az egész világ érdekét is. Reálisan mérte fel, hogy a régió lakóinak együttműködésébe vetett hit mindaddig illuzórikus, amíg a konföderációs átrendezést nem előzi meg az érintett népek „politikai kielégítése”: az egyenlő elbánás elve alapján olyan politikai határok megállapítása, amelyek szigorúan követik a néprajzi elvet, a lehető legkevesebb kisebbséget hagyva a határ „rossz” oldalán.

A térség egyik legbonyolultabb problémája Erdély kérdése volt, amelynek Macartney a háború alatt számos jelentést szentelt. A történeti elsőség érvét elvetve legfőbb vezérelve a kisebbségek számának minimalizálása, vagy legalábbis kiegyenlítése volt. Jól látta azonban azt is, hogy az ebből a szempontból legmegfelelőbbnek látszó „korridoros” megoldás igen súlyos gazdasági nehézségekhez vezetne, így a Romániával és Magyarországgal együtt egy dunai-konföderáció részét képező független Erdély gondolatát részesítette előnyben. Egy olyan nyelvi-etnikai kantonokra osztott államét, ahol „a különböző nemzetiségek egyenlő helyzetnek örvendenek”.

A kelet-közép-európai térség méltányos rendezésének esélyei 1943 őszétől azonban folyamatosan romlottak: a moszkvai külügyminiszteri értekezleten a brit szakértők által kidolgozott – az amerikaiak, sőt a franciák által is támogatott – konföderációs terveket a szovjet vezetés elutasította. A Külügyminiszterek Tanácsának 1946. májusi ülésén pedig Ernest Bevin brit, és James Bryce, amerikai külügyminiszterek Molotov hajthatatlanságát látva hozzájárultak Magyarország trianoni határainak helyreállításához.

Carlile Aylmer Macartney, vagy ahogy itthon gyakran hívták, Macartney „Elemér” keserűen jegyezte meg, hogy a szovjet álláspont miatt hatéves szakértői tevékenysége vált köddé; pedig a második világháború alatt rádióadásában 186-szor szólt a magyar hallgatósághoz, és a brit külügyminisztérium szakértőjeként a Duna-medencéről, és elsősorban Magyarországról 143 memorandumot készített. Történészprofesszori minőségében emellett négy könyvet írt a kelet-közép-európai régióról, és további ötöt kizárólag magyar témában.

Macartney nem volt idealista igazságkereső, mint számos cseh-, vagy románbarát brit ellenfele, s nem rejtette véka alá bírálatát – bármelyik népről vagy vezetőiről is legyen szó. *A magyarok kritikus barátja volt.* A magyar állam és tudományos közélet mindössze egy – a legsötétebb diktatúra idején visszavont, majd nem sokkal Macartney halála előtt helyreállított - akadémiai tagsággal ismerte el tevékenységét. Ideje lenne ezen a hozzáálláson változtatni.

(Beretzky Ágnes, történész, egyetemi docens, Károli Gáspár Református Egyetem, Anglisztika Intézet)